

Veileder for
**redusert forsøpling og
god avfallshåndtering**
i båthavner

**HOLD
NORGE
RENT**

 *Oslofjordens
Friluftsråd*

 Oslo

 mepex

Plastsmarte båthavner

Hold Norge Rent, Oslofjordens Friluftsråd og Mepex Consult søkte og fikk midler fra Bymiljøetaten i Oslo kommune til prosjektet «Plastsmarte båthavner».

Hvem er vi?

- Hold Norge Rent er en ideell medlemsorganisasjon som arbeider mot forsøpling.
- Oslofjordens Friluftsråd samordner tiltak for fjorden og friluftslivet i Oslofjorden.
- Mepex Consult er et rådgivningsselskap med et sterkt fagmiljø innen avfall og sirkulærøkonomi.

**HOLD
NORGE
RENT**

 Oslofjordens
Friluftsråd

 mepex

Veileder for båtforeningene

Målet med prosjektet er å redusere forsøpling og oppnå bedre avfallshåndtering.

For å skaffe innsikt og kunnskap fra båtforeningene, har Hold Norge Rent og Mepex gjennomført befaringer og intervjuer med et representativt utvalg båtforeninger i Oslo. Vi inviterte også til en workshop hvor vi sammen med båtforeningene jobbet frem konkrete tiltak.

På bakgrunn av resultatene fra befaringer og workshopen har Hold Norge Rent, Oslofjordens Friluftsråd og Mepex ferdigstilt veilederen med konkrete tiltak og tips for å redusere forsøpling og oppnå bedre avfallshåndtering.

Vårt mål er at båtforeningene kan bruke veilederen på medlemsmøter og temamøter hvor forsøpling og avfallshåndtering diskuteres.

**HOLD
NORGE
RENT**

 **Oslofjordens
Friluftsråd**

 mepex

Klima- og
miljødepartementet

Tiltaksplan

Helhetlig tiltaksplan for en
ren og rik Oslofjord med
et aktivt friluftsliv

Felles ansvar for å ta vare på Oslofjorden

Mange er med rette bekymret for tilstanden til Oslofjorden.

Klima- og miljødepartementet har utarbeidet en helhetlig plan med 63 tiltak for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv. Ett av innsatsområdene i tiltaksplanen er «Redusere tilførsel av miljøgifter og marin forurensning».

Her kan alle båtforeningene bidra!

Ved å ta i bruk veilederen kan båtforeningene finne tiltak for å redusere utslipp fra båtvedlikehold, tilrettelegge for gode avfallsløsninger og redusere forurensning.

**HOLD
NORGE
RENT**

 Oslofjordens
Friluftsråd

 mepex

Tiltak

1. Sett forsøpling og avfallshåndtering på agendaen
2. Vurder forsøplingsrisiko
3. Kommunikasjon som virkemiddel
4. Holdningsskapende arbeid
5. Tiltak for bedre kildesortering
6. Velg riktig utstyr for avfallshåndteringen
7. Bruk eget oppsamlingsutstyr for snus og sneip
8. Merk avfallsbeholderne i tråd med det nasjonale merkesystemet
9. Sørg for sikker håndtering av farlig avfall
10. Reduser utslipp fra båtvedlikehold
11. Oppsamling av spylevann
12. Håndter EPS i flyteelementer på korrekt måte
13. Levering av båtvrak
14. Utstyr for å redusere utslipp og forsøpling
15. Sertifiseringer

1 Sett forsøpling og avfallshåndtering på agendaen

Start arbeidet i båtforeningen med å utnevne en ansvarlig for avfallshåndtering og for å unngå forsøpling. Noen velger å utnevne en bærekraftsansvarlig for å se helhetlig på foreningens miljøarbeid.

- Den ansvarlige inviterer til møte om temaet. På møtet kan veilederen brukes til å sette agendaen.
- Sammen med medlemmene i foreningen utarbeides det konkrete mål og tiltak for arbeidet.
- Arbeidet følges opp av ansvarlig som rapporterer til styret i båtforeningen.

TIPS

Ved å utnevne en ansvarlig for miljøarbeidet signaliserer båtforeningen både internt og eksternt at dette er et arbeid foreningen prioriterer.

Tiltak 1: Sett forsøpling og avfallshåndtering på agendaen

Vurdering av forsøplingsrisiko

I arbeidet mot forsøpling må båtforeningene først og fremst vurdere forsøplingsrisikoen.

Forsøplingsrisiko er risikoen for at forsøpling kan

Det gjelder hele det fysiske området i en havn, daglig drift og alle aktiviteter og arrangementer.

Forsøplingsrisiko kan deles opp i seks kategorier.

Vurder hvordan hver enkelt kategori berører din virksomhet.

Basert på disse kriteriene kan tiltak

settes inn. Etabler dette som en rutine for videre drift og nye tiltak.

Utendørsaktivitet

Det er når vi oppbevarer eller kaster ting ute at de kan havne på avveie.

TIPS

Vurder om du kan flytte aktiviteter som genererer avfall innendørs. Dersom du har et arrangement, kan du eksempelvis flytte søppelkassene innendørs.

Barrierer

Barrierer er en samlebetegnelse på hindringer for god avfallshåndtering og ulike faktorer som kan gjøre det vanskelig for folk å gjøre gode valg som hindrer forsøpling.

En barriere kan for eksempel være for liten kapasitet eller for lav frekvens på søppeltømmingen. Da settes gjerne avfall på siden, eller oppå fulle søppelkasser - noe som fører til forsøpling.

TIPS

Identifiser hvilke barrierer din forening og dine havnebrukere har for rett forsøplingspraksis. Er det for eksempel mangelfull avfallshåndtering, eller er det eventuelle kostnader ved å levere avfallet?

Tiltak 1: Sett forsøpling og avfallshåndtering på agendaen

Menneskeskapt miljø

Dersom et område allerede er forsøplet er det stor sannsynlighet for at andre tenker at her er det ok å forsøple. Det signaliserer at dette er et område det ikke er viktig å ta vare på.

Rydd derfor områder jevnlig og arranger gjerne årlige ryddeaksjoner.

TIPS

Gi alle i foreningen i oppdrag å ta med seg alt avfallet de finner i båthavnen og opplagsområdet når de er der, ikke bare sitt eget.

Oppfattet organisk

Dersom vi oppfatter at noe er laget av organiske materialer som forsvinner i naturen, er det større sjanse for at dette havner på avveie. Vi tenker at det ikke er så farlig om det havner i naturen.

Dette gjelder for eksempel produkter som er merket som nedbrytbare.

TIPS

Unngå å bruke «nedbrytbare» produkter, og kommuniser tydelig hvordan disse skal sorteres dersom du bruker dem.

Engangsprodukter

Det er i øyeblikket du skal kvitte seg med et produkt at faren for forsøpling er størst.

Antall slike kasteøyeblikk stiger raskt med engangsprodukter.

Vurder i hvilke situasjoner du kan kutte ut engangsprodukter, og erstatt alt fra bestikk, asjetter, kopper og glass med ting som kan brukes flere ganger.

TIPS

Dersom du har arrangementsbekledning med årstall kan du unngå at det blir et engangsprodukt ved å fjerne årstallene.

Lav verdi

Ved å ta vare på det vi ser på som verdifullt, reduserer vi forsøplingsrisikoen. Det handler om å se verdien av de gjenstandene vi bruker i båten og havna, også når de har blitt til avfall.

Panteordningen for flasker er et godt eksempel på å gi varer en verdi også når de er blitt til avfall.

Dersom noe er gratis, kan det oppfattes som å ha lav verdi, og forsøplingsrisikoen øker. Utdeling av gratis produkter bør derfor vurderes nøye. Del kun ut ting som har nytteverdi og er av god kvalitet.

TIPS

Sett krav til leverandører og samarbeidspartnere om at det ikke er lov med gratis «giveaways» på arrangement.

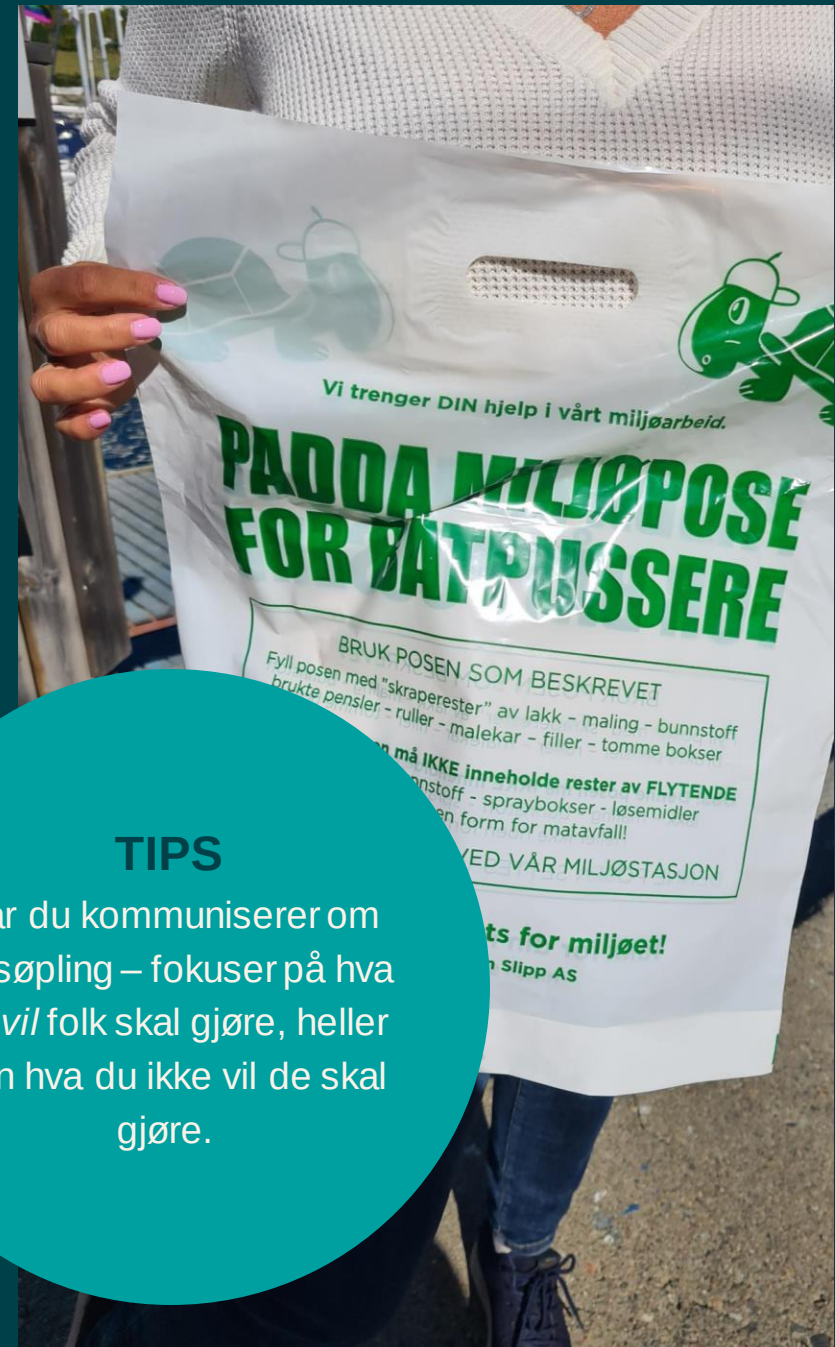
2 Kommunikasjon

Kommunikasjon er et viktig verktøy for å kommunisere rett praksis rundt forsøpling og riktig avfallshåndtering.

- Det er mange muligheter for kommunikasjon i en båtforening. I velkomstbrev/ kontrakter for nye medlemmer, medlemsbrev, årsmøter, dugnader, sosiale medier, hjemmeside, skilting i havn og i fysisk møte med havnebrukere.
- Bruk kanalene aktivt for å kommunisere, og bruk flere kanaler for å nå flest mulig. Spesielt de fysiske møtene er gode utgangspunkt for å introdusere nye tiltak.
- Hvis det igangsettes nye bærekraftige tiltak, er det viktig å kommunisere disse for å få medlemmer og andre gjester med på endringen. Forklar tydelig hvorfor tiltaket er igangsatt. Det er også viktig å følge opp tiltakene underveis og fortsette å kommunisere etter at de er igangsatt for å sikre at endringene blir implementert.

TIPS

Når du kommuniserer om forsøpling – fokuser på hva du *vil* folk skal gjøre, heller enn hva du ikke vil de skal gjøre.

3 Holdningsskapende arbeid

Ryddeaksjoner er et godt holdningsskapende tiltak. Man får fjernet søppel og kobler folk på naturen. Ved å gi havnebrukere en konkret mulighet til å bidra i arbeidet mot forsøpling, legger båtforeningen til rette for holdningsskapende arbeid.

- Arranger minimum én ryddeaksjon i havna i året, men gjerne flere. Oppfordre folk til å ta del i det kontinuerlige renholdet av havna. Gi alle i foreningen i oppdrag å ta med seg søpla de finner i havna og opplagsområdet når de er der.
- Adopter en bit av Norge. Gjennom «Min bit av Norge» kan alle adoptere en strand, en elv, en øy, en sti eller et område i sitt nærmiljø og ta vare på dette gjennom rydding og forebygging av slitasje og forsøpling. Adopter her: <https://holdnorgarent.no/minbitavnorge>
- Sett ut et søppelstativ med hån i havna, slik at havnebrukere kan bruke håven til å plukke plast og annet marint avfall i havna. Bestilles her: <https://renehavner.no/>

TIPS

Skap incentiver for å gjøre oppryddingsarbeid mer fristende. For eksempel går det an å arrangere konkurranser med premie, alliere seg med kiosker/utsalgssteder eller liknende. Hva med å tilby de som rydder gratis is for eksempel?

4 Tiltak for bedre kildesortering

Det kommer føringer fra EU og nye nasjonale krav om økt kildesortering og materialgjenvinning. Det er derfor lurt å være føre var og legge til rette for bedre kildesortering.

- Utarbeid eller oppdater båtforeningens avfallsplan og sett tydelige og realistiske mål for hva dere vil oppnå med kildesorteringen.
- Velg en løsning for kildesortering tilpasset din båtforening og de avfallstypene og mengdene avfall foreningen genererer.
- Bruk medlemsmøter og temamøter til å kommunisere målene og ansvaret hvert enkelt medlem har for avfallshåndteringen.

TIPS

Gjør en enkel analyse av avfallet i båtforeningen; hvilke typer avfall har dere, og hvor store mengder er det av de ulike avfallstypene? Kan vi sortere ut flere avfallstyper enn vi gjør i dag?

5 Velg riktig utstyr for kildesorteringen

Når båtforeningen skal velge avfallsbeholdere, er det viktig å tenke på følgende:

- Avfallsvolum
- Antall avfallstyper
- Type beholdere og størrelser
- Innkastluker
- Plassering og fremkommelighet med tanke på tømning
- Merking av avfallsbeholderne og kommunikasjon med brukerne

TIPS

Det er mulig å få komprimerende avfallsbeholdere med solceller og digital kommunikasjon som sier ifra direkte til renovatør når de skal tømmes. Erfaring tilsier at slike beholdere fungerer veldig fint med mindre avfallsmengder, men med mye havneavfall fungerer løsningen dårlig.

6 Ha egen oppsamling for sneip og snus

Sneip og snus inneholder giftstoffer – i tillegg til plast, og mange er ikke klare over at sneip og snus er skadelig for fugle- og dyrelivet på land og til vanns.

- Gjør det enkelt for røykere og snusere å bli kvitt snus og sneip når de trenger det, og opplys om og hvor dette kan kastes.
- Vurder eget oppsamlingsutstyr for snus og sneip som disse "sneipkassene", eller lag din egen oppsamlingsboks.
- Bruk eksisterende kommunikasjonskanaler til å informere om hvorfor det er så viktig å forhindre forsøpling av snus og sneip.

TIPS

Snusere oppfordres til å samle snus i lokket på snusboksen.

Husk å tømme snusen i restavfallet før boksen sorteres som plastemballasje. Røykere oppfordres til å samle sneiper i eget askebeger før de kastes i restavfallet.

7 Bruk den nasjonale merkeordningen

Merking av avfallsbeholdere er viktig for å lykkes med kildesorteringen.

- Det er utarbeidet et felles nasjonalt merkesystem. Bruk det når du skal merke beholderne til båtforeningen og i havneområdet. Det skaper gjenkjennelighet med merkene brukt både for husholdninger og i næringslivet.
- Bruk de samme merkene og lag en egen kildesorteringsguide for båtforeningen som deles ut og henges opp i og ved båtforeningen.

8 Riktig håndtering av farlig avfall

Farlig avfall kan forårsake skader på miljø, mennesker og dyr. Det er derfor ekstra viktig å ta hånd om dette avfallet på en sikker måte.

- Det farlige avfallet bør oppbevares innendørs, i en container eller i en lukket avfallsløsning.
- Sørg for å ha det ryddig i og rundt avfallsløsningen.
- Husk å levere det farlige avfallet i originalemballasjen.
- Emballasjen må være tett for å unngå søl og spill.

TIPS

For å unngå at avfall hensettes ved farlig avfallsbeholderne, kan et betjent avfallsmottak for farlig avfall vurderes. Åpningstidene bestemmes av medlemmene i båtforeningen

9 Reduser utslipp fra båtvedlikehold

Det er viktig at alle båtforeninger har klare regler for hvordan båtvedlikehold skal utføres for å forhindre utslipp.

- Legg en plastfolie eller presenning under båten. Ved bruk av en utrangert presenning, sjekk at den ikke «flasser» og bidrar til spredning av mikroplast.
- Samle opp partikler fra båtussen og lever det sammen med farlig avfall.

TIPS

Er underlaget asfaltert, kan det være nyttig å benytte en feiemaskin som sikrer at du får samlet opp alle utslipp fra vedlikeholdet.

En felles feiemaskin for utlån ved vedlikehold kan være en god investering.

10 Oppsamling av spylevann

Ved spyling av båtskroget, benyttes det i gjennomsnitt 70 - 100 liter spylevann. For å unngå at partikler fra spylingen havner i sjøen, benyttes det ulike måter å samle opp spylevann på:

- Benytt oppsamling av spylevannet i et spylekar med sandfang under. Sandfanget renser spylevannet for tunge masser før overflatevann går videre i sjøen.
- Bruk spyleanlegg på kai med innebygd oppsamlingstank som tømmes av sugebil.
- Rens forurenset vann som er brukt til spyling. Spylevannet pumpes til renseanlegget fra en oppsamlingstank for spylevann som ligger under spyleplaten. Etter rensing blir vannet pumpet til resipient.

11 Håndter flyteelementer i EPS riktig

Oppløst EPS (isopor) flytende i tusen biter er enhver strandrydders mareritt og dårlig føde for fisk og fugl. Det er derfor viktig at EPS aldri kommer i direkte kontakt med vann.

- Unngå å bruke flyteelementer i EPS som ikke er tildekket.
- Bruk tildekket eller emballert EPS som hindrer degradering av materialet og øker levetiden på flyteelementet.
- Sørg for at uemballert EPS ikke oppbevares ute. Med et lite vindkast havner det i sjøen.

TIPS

Sorter og samle inn brukt EPS i egen sekk. Det kan materialgjenvinnes.

12 Levering av båtvrak

Båtforeningene finner ofte «herreløse» båter og båtvrak som både opptar plass, forurensar og er vanskelig å bli kvitt.

- Mange av båtforeningene har levert båtvrak til Kambo Marina:
https://www.kambomarina.no/kambo_marina/vrakbaat/
- For mer informasjon:
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/avfall/vrakpant/vrakpant-pa-bat/>

TIPS

Du kan få utbetalt 1000 kroner når du leverer fritidsbåter (inntil 15 meter) til et lovlig avfallsmottak som båtvrak.

13 Ta i bruk ny og bærekraftig teknologi

Det utvikles stadig ny teknologi for å redusere forsøpling og som bidrar til mindre utslipp fra båtvedlikehold.

- Båtskrogmatte som “skrubber” og hindrer begroing mens båten ligger fortøyd. Matten er produsert for båter under 25 fot.
- Det finnes utstyr som samler opp avfall som flyter i havneområdet. Teknologi bidrar til å suge til seg avfallet.

13 Sertifiseringer

Det finnes en rekke ulike miljøsertifiseringer. Hensikten med sertifiseringsordningene er å vise at det båtforeningen gjør er godkjent av en tredjepart. Like viktig er prosessen i båtforeningen frem mot en sertifisering.

- «Blått flagg» er en sertifisering spesialisert på marinaer og strender globalt.
- Båtforeninger med mange arrangement i løpet av året, kan også sertifisere disse som miljøgodkjent arrangement gjennom Fee Norway.

Nyttige lenker

Støtteordning til småbåthavner:

www.oslo.kommune.no/tilskudd-legater-og-stipend/stotteordning-til-smabathavner/

Handelens Miljøfond:

handelensmiljofond.no/sok-stotte

Miljødirektoratet, pant på vrakbåter:

www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/avfall/vrakpant/vrakpant-pa-bat/

Hold Norge Rent:

holdnorgarent.no

Oslofjordens Friluftsråd:

www.oslofjorden.org

Mepex Consult:

www.mepex.no

Oslo

Kontaktinformasjon

Hold Norge Rent, Oslofjordens Friluftsråd og Mepex Consult takker Bymiljøetaten for bidrag til prosjektet "Plastsmarte båthavner". Midlene har blitt brukt i tråd med søknaden og sammen med båtforeningene har vi utarbeidet denne veilederen. Vi retter en spesiell takk til alle som har stilt opp på befaringer og intervjuer. Det har vært svært verdifullt og resultatet ser dere i veilederen.

Har dere spørsmål, ta kontakt med oss

- Oslo kommune, Bymiljøetaten: Håkon Vikøren hakon.vikoren@bym.oslo.kommune.no
- Hold Norge Rent: Astrid Kordal Næss astrid.kordal.naess@holdnorgarent.no
- Mepex: Kathrine Kirkevaag kathrine@mepex.no

Takk for samarbeidet!

**HOLD
NORGE
RENT**

Oslo

mepex

*Oslofjordens
Friluftsråd*